

ОРГАНІЗАЦІЯ ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ З ЛІТЕРАТУРИ РІДНОГО КРАЮ І МУЗИКИ

У статті розглядається проблема організації інтегрованого навчання у процесі вивчення літератури рідного краю і музики в загальноосвітній школі.

Останнім часом вагоме місце серед нових типів уроку займають інтегровані уроки. Використання цікавих матеріалів з різних видів суміжних мистецтв (літератури, музики, образотворчого мистецтва, історії, архітектури, театру, кіномистецтва, скульптури) допомагають учням різносторонньо пізнавати певні явища, поняття, сприяють цілісності знань. Причому істотний результат мають не поодинокі випадки застосування інтеграції, а ціла система інтегрованих уроків.

Особливо хотілося б відзначити інтеграцію словесної та музичної творчості. Надзвичайно цікавими вважаємо інтегровані уроки літератури рідного краю і музики, адже саме література в поєднанні з музикою має найбільший вплив на емоційність, уяву, на асоціативність учнів. Такі уроки мають на меті формувати здатність сприймати всю літературу емоційно, різнобічно, творити радість і добро людям, виховувати почуття національної свідомості, гордості за свою землю, за талановитих земляків.

Найчастіше використовується музика у процесі вивчення ліричних творів, адже поетичні рядки багатьох наших авторів музикальні. Таке поєднання збільшує враження і від поезії, і від музики. Це може бути використання народних пісень і дум, а також пісень на слова поетичних творів, що аналізуються. Причому обов'язково потрібно залучати учнів до таких уроків, тобто виробляти в них самостійність у доборі необхідної мистецтвознавчої літератури, у підготовці монтажу чи композиції, у написанні доповідей, письмових чи усних повідомлень.

Пропонуємо кілька варіантів організації інтегрованого навчання на уроках літератури рідного краю у взаємозв'язку з музичним мистецтвом.

У школі учні знайомляться, наприклад, із таким видом усної народної творчості, як народна пісня. Можна провести інтегрований урок-концерт на основі зібраних учнями пісень у своїй місцевості. Його мета – вчити школярів збирати й систематизувати фольклор, розвивати комунікативно-мовленнєві здібності, виховувати повагу до народних звичаїв, обрядів, до народної творчості. На уроці можна застосувати такі методи і прийоми, як розповідь учителя, виразне читання, виконання пісень, інсценізація, конкурс, фольклорна гра.

Готуючись до такого уроку, учні виготовляють разом із учителем музики альбом "Пісні мого краю", святково прибирають клас, на дошці записують висловлювання видатних людей про українську пісню. Епіграфом до уроку можуть бути слова:

"Наймудріший учитель – народна пісня. Вона одвіку – найяскравіший виразник народної етики і естетики, його дум і сподівань, вічних протиріч і складностей життя. В цьому її правдивість і поетична сутність" (М.Сингаївський).

На урок запрошуються батьки, вчителі, учні паралельних класів. Проводять його вчитель-словесник і вчитель музики.

Після вступного слова вчителя-словесника про невичерпне багатство української народної пісенної творчості, про її роль у житті українців учні зачитують власні твори-мініатюри ("Моя улюблена українська пісня", "Краса української пісні" тощо). Далі разом із батьками (бабусями, дідусями), із чийх уст юні краєзнавці записували пісні, виконують українські народні пісні під музичний супровід, інсценізують деякі з них. Учитель музики проводить фольклорно-музичну вікторину "З якої пісні ці слова?", гру "Хто більше знає пісень, в яких зустрічаються чоловічі й жіночі імена?", конкурс на краще виконання народної пісні. На підсумковому етапі уроку-концерту можна запропонувати учням підготувати матеріали до укладання збірника "Фольклор Житомирщини". Такий інтегрований урок цінний тим, що спрямований на усвідомлення учнями краси та мелодійності української народної пісні, а також на виявлення учнівських талантів.

Поєднуючи літературу й музику, можна провести інтегрований урок за творчістю Миколи Сингаївського "Я родом із пісні". Такий урок-композиція має на меті розкрити особливості поетичної творчості М. Сингаївського, джерела його літературного таланту; допомогти учням збагнути пісенний світ поета; розвинути художні смаки; виховати почуття гордості за український народ – найпісенніший із народів світу. На уроці застосовуються монтаж, розповідь учнів, бесіда, виразне читання, виконання і прослуховування пісень відомого поета. До уроку учні готують фотографії М. Сингаївського, збірки його поезій, записи пісень на слова поета, виготовляють плакат із висловлюваннями відомих людей про поета. Зокрема, такі:

"Український поет Микола Сингаївський належить до тих, хто уміє відчутти в кожній речі, в кожній квітці, дереві, будинку, навіть у камені живе життя, уміє чути розмову, здавалося б, безсловесних створінь, вслухатися в музику трав, в пісню лісу, уміє бачити, як бігає сміх, як ходить по хатах ранок, як сонце підморгує маленькому хлопчику ... Він закоханий у життя, любить життя, а тому воно й одкривається поетові у всьому, не приховує від нього своїх таємниць".

(Валентин Бичко)

"Обдарованому поетові Миколі Сингаївському належить гарний вислів: "Я родом з пісні". Так, творчий родовід поета починається з пісні, з чару народного співу і мелосу; і тому не дивно, що його поезії аж бринять пісенністю".

(Михайло Стельмах)

Урок можна розпочати піснею М. Сингаївського "Чорнобривці". Після вступного слова вчителя про пісенну творчість поета учні роблять повідомлення про його дитячі та юнацькі роки, виразно читають уривок із поезії "Автобіографія", а далі розповіді учнів про життя та творчість поета переплітаються з читанням напам'ять поезій, із виконанням учнями його пісень, частково – із прослуховуванням їх у грамзаписі та із зачитуванням спогадів самого М. Сингаївського. Для виконання і прослуховування можна обрати такі пісні: "В краю дитинства", "Від серця поклонюся", "Безсмертник", "Ромашки", "Сонце в долонях" та інші. Після такого інтегрованого уроку учні зможуть помітити й відчуті мелодійність, ніжність ліричних творів М. Сингаївського, сповнених почуттями любові до людини, до земляків, до рідної природи й української пісні. Адже його недаремно називають польським соловейком.

Подібний інтегрований урок – пісенне свято можна провести за творчістю Вадима Крищенка, назвавши його "Україна в моєму серці".

Метою такого уроку є ознайомлення дітей із життям та творчістю В. Крищенка, формування інтересу до пісенної творчості поета, удосконалення навичок виразного читання, розвиток художніх смаків та артистичних здібностей учнів, виховання почуття любові до української пісні, глибокої поваги до талановитих поетів-земляків.

Методами і прийомами уроку можуть бути монтаж, розповідь, виразне читання віршів, виконання пісень. На дошці учні записують висловлювання відомих митців про поета В. Крищенка:

"Вадим Крищенко – дивовижно пісенний поет. Я ловлю себе на думці, що мені хочеться співати не лише його слова, покладені на музику, а й просто поетичні рядки його чудової лірики".

(Дмитро Гнатюк)

"Він став улюбленим для багатьох, а це, повірте, вдається одиницям. Чого варта його пісня "Кришталеві чаші", яка воістину стала народною. Українське ество ніде й ніколи не зраджувало поета, що мені особисто дуже близьке в його творчості... Вчитайтесь в поетичні рядки Вадима Крищенка, побудьте з ним хоч якусь мить наодинці – і ви відчуєте, що його слово, його думка можуть перероджуватись у радість і гнів, можуть ставати трепетними і глибокими почуттями, які довго залишаться в людському серці".

(Юрій Мушкетик)

"Кожен Ваш вірш звучить як пісня".

(Андрій Малишко)

Учні виготовляють плакат з крилатими висловами В. Крищенка:

Українська душа настояна на мелодії.
Мої пісні ідуть від слова.
Що за пісня без любові?
Із прози життя знов поезія буде.
Щоб нам очей не виїв сором.
Черствіє земля без кохання.

Моє життя – це наша пісня українська, це наша українська мова, це наша Україна. Цим живу і цим раджу жити всім.

Пісню треба творити окремо. У неї свої закони. Ми – співуча нація, талановита. І в пісні має утверджуватися наша українська мова, адже пісня – це мова, а мова – це пісня.

Урок можна розпочати піснею "Запорозькі козаки" ("Гей ви, козаченьки...") та читанням учнями поезії "Поки ти, Україно, живеш". Далі розповіді про поета-пісняря чергуються з виразним читанням поезій "Вранішня молитва", "Ми – українці", виконанням пісень "Батько і мати", "Білі нарциси", "Стрілися двоє" ("Берег любові"), "Синій вечір", "Полісяночка", "Хай щастить". Додому можна запропонувати учням написати твір "Що означає для мене українська пісня?" та спробувати придумати мелодію до одного з віршів В. Крищенка.

Таким чином, інтегровані уроки літератури рідного краю і музики викликають в учнів певні почуття, настрої, переживання, змальовують в уяві ті чи інші картини, допомагають правильно зрозуміти ліричні образи, тобто активізують сприймання художніх творів. Завдяки інтегрованим урокам підвищується ефективність вивчення не тільки літератури та музики, а й усіх предметів мистецького циклу, забезпечується естетичний розвиток учнів, висока культура сприймання різних видів мистецтва.

Матеріал надійшов до редакції 9.03.2005 р.

Баишмановская Л.А. Организация интегрированного обучения по литературе родного края и музыки.

В статье рассматривается проблема организации интегрированного обучения в процессе изучения литературы родного края и музыки в общеобразовательной школе.

Bashmanivska L.A. The Organization of Integrated Study in Teaching Native Land Literature and Music.

The article considers the problem of integrated study organization in the process of teaching native land literature and music at comprehensive school.